

Vagant

Tegn abonnement

Foto: Jo-Anne McArthur / Unsplash

Anmeldelse

Det spøger i det industrielle landbrug

Minkskandalen var en uheldig sejr for emojournalistikken, mener Mathilde Walter Clark. Alternativer til det kriseramte landbrug byder hendes roste bog dog ikke på.

Susanne Christensen · 16/11/2023

Mathilde Walter Clark: *Det blinde øje* | Politikens Forlag | 2023

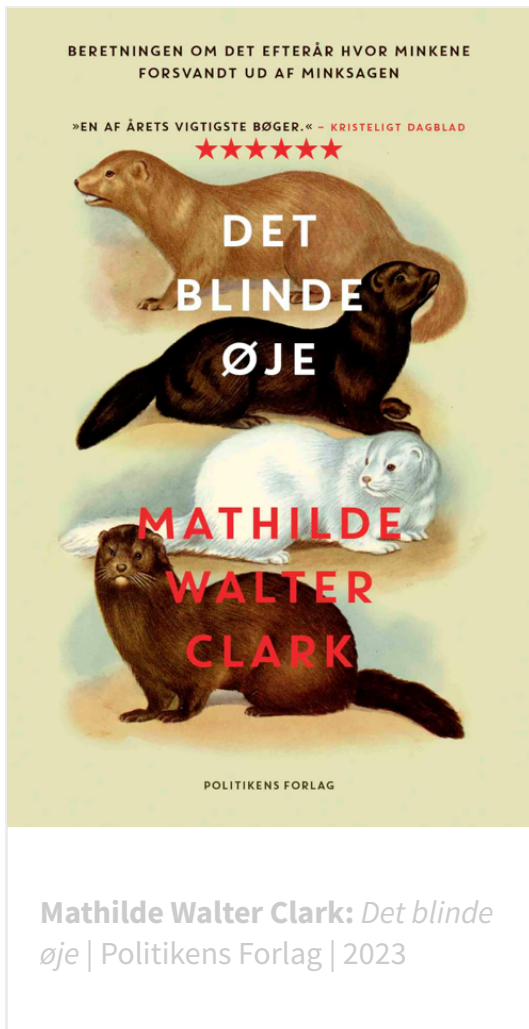
Sofie Isager Ahl: *Regeneration* | Laboratoriet for Æstetik og Økologi | 2023

Midt under coronanedlukningens første år opstod en akut krise i det danske landbrug. Det viste sig, at de mange mink på de primært nordjyske farme var smittet med covid-19 og stod i fare for at accelerere epidemien. Den 3. november 2020 besluttede den danske regering at aflive alle 17 millioner mink i den danske pelsindustri. Det var et svimlende antal dyr, som nu skulle dø, faktisk er det tre gange Danmarks befolkning.

I denne nye situation måtte journalisterne lynhurtigt sælge masseudryddelsen til den danske befolkning, der sad derhjemme. Vi skulle se lastbiler fulde af døde dyr, det ville ikke se smukt ud, så hvordan vinkle historien?

Løsningen blev at lægge vægt på »menneskene bag«. Her mistede minkfarmere fra den ene dag til den anden deres erhverv. Det var et traume, vi kunne – og skulle – identificere os med. Tiden var virkelig ikke til, at vi skulle tale om det uetiske og uholdbare i pelsbranchen.

Hvor stærke er landbrugets interesseorganisationer i Danmark? Tog journalisterne imod regi fra landbrugslobbyen? Når man læser Mathilde Walter Clarks bog *Det blinde øje*, er det umuligt ikke at få øje på de suspekte sammenhænge i denne affære.

Clark har stille og roligt udviklet et egensindigt forfatterskab, hvor tekster vipper produktivt mellem genrer, uden at det bliver til udflippede eksperimenter. Hvad og hvem stilles til vægs i hendes afslørende bog? Det er spørgsmålet, for det er i hvert fald ikke de politikere, som traf beslutningen om at slå minkene ihjel. Sådan arbejder den traditionelle journalist, og det er sådan de fleste faglitteratursforfattere ville gribe sagen an, men Clark har en anden mission.

Hun bevæger sig mellem essayistik og aktivisme, og som aktivistisk skønlitterær forfatter har hun ikke de samme forpligtelser.

Drengen i H.C. Andersens eventyr

Det er for eksempel svært at forestille sig, at den norske journalist Simen Sætre skulle gøre som Clark. Sammen med Kjetil Østli skrev Sætre i 2021 bogen *Den nye fisken, en kritisk og undersøkende bok om lakseoppdrett*, en bog som synes beslægtet med Clarks. For Sætre var det næppe aktuelt at undlade at

granske politiske beslutningsprocesser eller at forsøge at holde politikerne ansvarlige.

Clark søger dybt i den danske kulturhistorie for at opfinde sin egen rollefigur i teksten, og dette greb har fået flere anmeldere til at udråbe hende til et geni. Hun *er* simpelthen drengen i H.C. Andersens eventyr, som nægter at beundre kejserens usynlige klæder. Hun påtager sig rollen som den eneste kvikke gennemskuer i en verden, der er villig til at lade sig manipulere.

“ Tiden er løbet fra minkavlerne.

Hvad og hvem skal klandres? I første omgang virker det som om, det er sprogets skyld. Clark fortæller, at hun under minkaffæren begyndte at læse *Landbrugsavisen* og fandt læsningen så fascinerende, at hun gav sig til at samle citater til et slags langdigt. Denne fremgangsmåde resulterer i en tekst, hvor citationstegn – og af og til kursiver – fylder siderne. Det er en kritisk læsepraksis, vi følger, og hvert citat synes at udgøre et smertepunkt, hvorigennem Clark – gennemskueren – finder frem til sin sandhed. Når minkfarmerne fra Nordjylland græder i bedste sendetid, sidder Clark og gennemskuer det perverse teater.

Hvem har ondt, og har dyrene ikke ondt? Hvad er det, vi egentlig taber? En uetisk branche, hvor dyr lever uværdige liv blot for, at mennesker kan smykke sig med deres skind?

Tiden er løbet fra minkavlerne. Landets øvrige industrielle landbrug kværker hele tiden massevis af dyr på grund af fugleinfluenza og svinepest. Dermed er det nemt at identificere sig med Clark og hendes længsel efter nogen, som

tør træde frem og afsløre råddenskab. Det er disse sandheder, som ikke får lov at trænge igennem. Men indtil videre er det emojournalistikken, som styrer:

Vi fik at vide at de »alle sammen« vågnede klokken tre om natten, »et mystisk mønster«. De »spekulerede«, lå og »stirrede på loftspladerne«, vendte og drejede sig med »uro i sjælen«, zappede tv, hørte lydbøger eller lå »i mobilens skær« og fulgte rygterne på sociale medier om nye meldinger fra myndighederne.

Det er imidlertid en udfordring at ramme sproget og ikke mennesket, for uanset hvad er der mennesker i klemme her. Derfor kan man også undre sig over at nogle af de ironiserende citationstegn synes at vrænge af minkfarmerne. Men er de da uskyldige? Kunne en enkelt eller to få lov at slippe igennem med en slags selvkritik? Her står den opvakte aktivist stejlt i sin trang til at give nogen skylden, stejlt mod mennesker fanget af omstændighederne, mennesker, som er vokset fast i et råddent system, der trænger til akut modernisering, for ikke at sige permanent nedlæggelse. Minkfarmerne fik 19 milliarder i compensation, deres tårer nyttede altså.

Cavlingprisen værd?

Det er mere overordnede spekulationer og undersøgelser, som får mig op af stolen. Clark er ude efter noget andet end journalistiske iscenesættelser. Hun jagter sandheden om de kinesiske *wet markets*, som var epicenter for covid-19-pandemien, hvor forskellige dyr stuves tæt sammen og nemt kan smitte hinanden. Midt i affæren troner nemlig vores problematiske forhold til dyr. Måden vi smasker dem sammen i bure på og afliver dem til lyden af klingende mønt. *Instant karma's gonna get us*.

Clark er blevet kaldt et geni af flere anmeldere, men der hersker vild forvirring over, hvilken genre dette mon kan være. *Informations* anmelder Bodil Skovgaard Nielsen erklærer: »*Det blinde øje* er hverken fugl eller fisk, den er ikke roman og ikke essay«, mens *Weekendavisens* anmelder Anne Sophia Hermansen har læst »en eminent hybrid mellem roman og essay og graverjournalistik« og foreslår, at Clark modtager Cavlingprisen. Her bekymrer anmelderen sig imidlertid over, at den højthængende journalistpris normalt ikke gives til romaner.

Det kan tyde på, at hukommelsen ikke strækker sig så langt. *Det blinde øje* har nemlig et klart slægtskab med en bog som i 2003 sprængte alle rammer for, hvad litteratur kan være, nemlig forfatteren, som nu kalder sig Madame Nielsen og hendes ... ja, *geniale* genreeksperiment *Claus Beck-Nielsen (1963–2001): en biografi*. Her er det sorte hul i de standardiserede fortællinger den underlige personage Claus med hukommelsestab og manglende ID, der kommer over grænsen fra Tyskland som et slags Holocaust-spøgelse. Nielsens performative eksperiment handler om, hvordan medier og myndigheder takler en stakkels papirløs menneskekrop, som driver rundt i systemet.

Hos Clark udgør de 17 millioner mink det sorte hul i fortællingen. Hvordan kan vi tale om disse kroppe? Det lader sig ikke gøre, og derfor taler vi på forvrænget narcissistisk vis om menneskelig tragedie i stedet. De døde minkkroppe kan ikke repræsenteres, de kan ikke gøres til en troværdig historie, og de kan ikke sørges over.

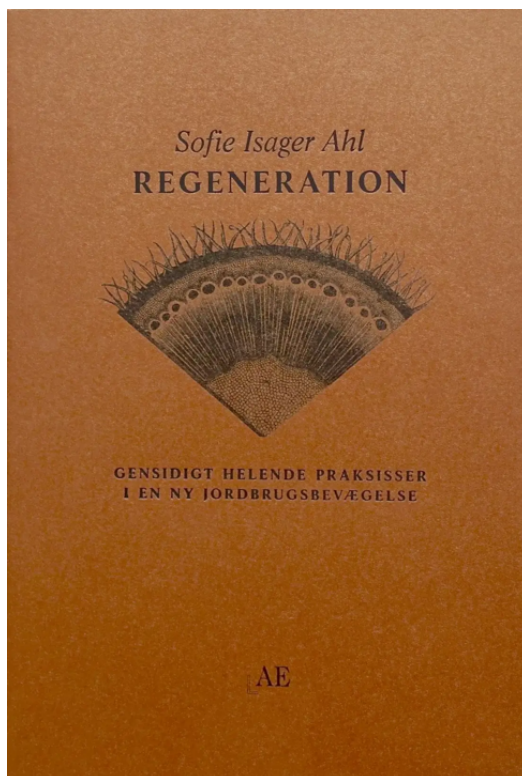
Ingen alternativer

Afslørende journalistik i litterær form er i øvrigt ikke så mystisk i den amerikanske bogbranche. Netop nu vælter det

ud med strålende bøger og film, som afslører Big Pharma og de kyniske mekanismer bag opioidkrisen. Her rammes en lignende branche, hvor smerte, død og kapitalisme hænger sammen på groteske måder.

Vagent

gøre tingene på, men vi bemæder os alligevel ganske *stuck* i de syge systemer, som vi blot kan nærlæse, men næppe forandre med et trylleslag. Vejen fra demaskering til forandring er desværre lang og tung. En anden bog har i større grad fokus på alternative måder at organisere livet – og landbruget – på, og det er Sofie Isager Ahls bog *Regeneration*.

Sofie Isager Ahl: *Regeneration* |
Laboratoriet for Æstetik og
Økologi, 2023

Også Ahls bog er aktivistisk og genreudfordrende. Ahl har tidligere udgivet digtsamlingerne *Naboplanter* (2018) (norsk oversættelse i 2021 på H//O//F) og *Demeters latter* (2022) på samme forlag som *Regeneration* (som i øvrigt også er hendes Ph.d.-afhandling).

Laboratoriet for Æstetik og Økologi (AE) er et dansk mikroforlag med specifik interesse i nybrud i skæringspunktet mellem filosofi, æstetik og økologi. De lægger sig tæt op ad ting,

som sker i kunstverdenen, og har generelt højt til loftet, noget man bør have, når man forsøger at introducere nye idéer og nye tekstformer.

Ahls navn vil også være kendt for dem, som følger et andet dansk mikroforlag, Virkelig, som i en årrække har udgivet små bøger, og ikke mindst den enorme præstation *Ny Jord – Tidsskrift for naturkritik*, som nåede at komme i fem udgaver. Det ville ikke være forkert at sige, at AE og Virkelig udgør et kreativt miljø af mange, som tænker sammen.

Mere sund muld

I sommeren 2018 rejste Ahl afsted for at blive elev på Sogn Jord- og Hakebruksskule, Norges eneste økologiske landbrugsskole, som ligger i Aurland, i den mest naturskønne og turisthjemsogte del af Vestlandet. *Regeneration*, som nok er den første spændende bog, jeg har læst om landbrug, har en rolig puls og former sig kronologisk efter de skiftende årstider.

Det regenerative landbrug er et godt alternativ til det industrielle landbrug. En regenerativ proces er en slags magi, som naturen selv har opfundet. Det er den, som er på spil, når visse reptiler gendanner nye kropsdele efter en skade.

Det industrielle landbrugs udpining af mulden er en medvirkende årsag til den klimakrise, som vi står midt i. Den sunde muld kan holde på CO₂, men står man på en mark i dag, vil man i mange tilfælde opleve, at den fugtige sorte muld, der plejede at indeholde en masse kriblende liv, nu er blevet til en slags gråt støv. Mikroorganismene, som mennesket har brug for både inde i kroppen og under vores fødder, er lige som andre arter ved at forlade os i en katastrofal udvandring, der har fået navnet den sjette

masseuddøen. Hvordan kan landmænd være med til at starte regenerative processer? Det er det, Ahl grubler over.

“ Det regenerative landbrug er et godt alternativ til det industrielle landbrug.

Udvandringen gælder også unge mennesker, som ikke orker at leve som bønder. I midten af forrige århundrede var der 200.000 gårde i drift i Norge. Tallet er i dag krympet til 40.000. Ahls mantra handler om de unge bønder. Hun møder nogle af dem på landbrugsskolen i Sogn, og vi følger hendes nærstudie af undervisningssituationer (blandt andet tæt omgang med køer og slagtning af to får) og samtaler med elever og lærere på skolen.

Disse kapitler er engagerende læsning, og Ahls sanseligt indstillede øje for detaljer bidrager til dette. De nye bønder, som Ahl hepper på og konverserer med, er næsten at sammenligne med en ny avantgarde, som forhåbentlig kan begynde at rydde op efter diverse dystopiske landbrugstragedier.

Når Derrida dukker op i kostalden

Både Clark og Ahl tillægger sproget stor betydning. For en forsker – og poet – som Ahl bliver små sproglige forskydninger endeløst interessante, og hun formår også at gøre dem fængslende for læseren.

Ahl beskriver for eksempel, hvordan hun lidt nervøst – og for første gang i sit liv – omgås med køer, som gennes ned fra sommerens græsgange på fjeldet. Dette er case study og poesi

på samme tid, for Ahl får fat i nogle meget små bevægelser, der sker, når hun langsomt kommer nærmere køerne, og kommer til at kalde dem *ko-mødre*. De kvikke vil vide, at dette er en pleonasme eftersom en ko pr. definition altid er en mor (deraf mælken som vi stjæler fra hende) og ellers bliver kaldt en kvie. De sproglige forskydninger bliver til ny indsigt i relationen mellem dyr og menneske.'

“ Vi er jorden, og vores liv afhænger af jordens kvalitet.

Gennem den årstidskronologiske tekst glider case studies, interviews og teoretiske udredninger sømløst ind i hinanden. Man bliver ikke chokeret, når Jacques Derrida pludselig dukker op i kostalden (hun bruger hans begreb om hjem søgelse fra *Spectres de Marx* (1993)), og her gør Ahl et godt stykke arbejde med at levendegøre teoretiske udredninger. Hun formår at slippe ud af universitetets minkfarmagtige greb, hvor det sproglige arbejde forsømmes, og forskningen sjældent bliver til læseværdig litteratur.

Noget spøger i det danske landbrug. I Clarks bog beskriver hun det horroragtige øjeblik, hvor de døde mink, som var gravet ned, begyndte at komme op til overfladen igen. De nye bønder vender sig mod spøgelse for at lære af det. De må forsøge at tænke udenom kapitalismens tvangsmæssige begreber om endeløs vækst og teknologisk innovation. Her er snarere studier af traditionelle landbrugsmetoder i fokus. Hvordan ser et landbrug ud, hvor relationen mellem menneske og dyr er mindre fremmedgjort?

Vi kan ikke piske jorden og dyrene til at producere. Vi *er*

jorden, og vores liv afhænger af jordens kvalitet. Hvis vi udpiner den, udpiner vi os selv. For mig at se er der intet håb for pelsbranchen, det er ikke livsnødvendigt for nogen at klæde sig i dyre pelse, men hvordan kan Ahls nye bønder komme i gang med at forandre landbruget? Der er ingen tid at spille.

Susanne Christensen er kritiker i *Kunstkritikk* og fast skribent i *Vagant*.

